

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

Esej iz predmeta „Medijska kultura”

Tema: **FK ŽELJEZNIČAR, STOTINU GODINA POSTOJANJA**

Student
Emir Dobrača
Broj indexa: 822/II-K

Prof. dr.
Fahira Fejzić-Čengić

Sarajevo, maj 2021.godine

SAŽETAK:

Kažu da je fudbal ili nogomet najvažnija sporedna stvar na svijetu. FK Željezničar je jedan od najstarijih sportskih kolektiva u Bosni i Hercegovini osnovan davne 1921. godine. Ovaj klub je jedan od rijetkih sportskih kolektiva koji nije prekidao svoje djelovanje kroz stotinu godinu postojanja, te je preživio četiri različita režima, dva rata, pokušaje da ga se ugasi ili napravi fuzija sa drugim sportskim klubovima u Sarajevu, kroz različite periode u svom postojanju. Fudbal u Bosni i Hercegovini je najpopularniji sport, i imao je jako važnu ulogu u oblikovanju društva u državi, a posebno u Sarajevu. U počecima simbol radničkog ujedinjenja koji je prevazišao trendove koje su vladali u društvu - da se osnivaju jednonacionalna društva, simbol otpora NDH okupatoru, simbol otpora represivnom režimu na početku postojanja SFRJ, simbol uspjeha malog u društvu velikih, simbol otuđenog, simbol povratka, simbol sportskog uspjeha, simbol feniksa koji se ponovno rađa.

Ključne riječi: fudbal, klub, sport, navijači, simbol, Sarajevo, Željezničar, radnici

SUMMARY:

They say that football is the most important secondary thing in the world. FC Željezničar is one of the oldest sport organizations in Bosnia and Herzegovina, founded in late 1921. This club is one of the few clubs that did not stopped their work during one hundred years of existence, and they survived four different regimes, two wars, attempts to be terminated or to be fused in other sport clubs in Sarajevo through all those periods in their existence. Football in Bosnia and Herzegovina is most popular sport, and has played a very important role in shaping society in the country, especially in Sarajevo. In the beginning, a symbol of workers' unification that overcame the trends that prevailed in society - to establish mono-ethnic organization, a symbol of resistance to the NDH, a symbol of resistance to the repressive regime at the beginning of the SFRY, symbol of underdog goes to the top, a symbol of the seized, a symbol of liberation, a symbol of sport success, a symbol of a reborn phoenix.

Keywords: football, club, sport, fans, symbol, Sarajevo, Željezničar, workers

UVOD:

Možda ću biti previše subjektivan, ako iznesem tvrdnju da je FK Željezničar najbitniji sportski kolektiv u Bosni i Hercegovini. Kroz ovaj rad, želim da zastupam tezu i prezentujem činjenice, koliko je FK Željezničar bio bitan za društvo kroz svoju historiju i koliki je imao uticaj na društvene procese. Od samog osnivanja klub je bio drugačiji od ostalih. Šireći univerzalnu poruku jednakosti, bio je meta raznih režima, pokupio je simpatije neutralne publike, izgrađen je vlastiti stadion koji je zapaljen u ratnom vohoru devedesetih godina 20. vijeka. Isti stadion je doživio nekoliko faza rekonstrukcije od kojih je najznačajnija akcija navijača, gdje se historija na neki način ponavljala. Navijači, simpatizeri i neutralni, svi su uzeli učešća u obnovi stadiona, koji nije samo simbol sportskog bojišta, već simbol otpora jednog naroda. Kako Mladen Vojičić Tifa u poznatoj pjesmi nastaloj tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu kaže, "...a onda Željini stadion gledam, vidim ponos tvoj, život ću dati, al' tebe ne dam, jer ti si život moj!".

NASTANAK FUDBALA U BIH

Prvi tragovi igre, koja se može dovesti u vezu sa fudbalom, zabilježeni su tokom 3. stoljeća prije nove ere. U pronađenim dokumentima u Kini, opisane su igre tokom vojnih vježbi koje podsjećaju na fudbal. Ukoliko govorimo o fudbalu, odnosno onome što je on danas, njegovi početke možemo pronaći u Engleskoj, tokom 50-ih godina 19. st. Prva pravila su izmišljena u Cambridgeu, ali nisu bila univerzalno usvojena. Do 26.10.1863. godine donošena su mnoga pravila, ali ovaj datum se registruje kao datum osnivanja prvog fudbalskog saveza, što je rezultiralo kreiranju univerzalnih pravila, od kojih se neka i danas primjenjuju.

U Bosnu i Hercegovinu, fudbal dolazi za vrijeme Austro-Ugarske vladavine, tačnije 11.5.1903. godine kada je Bernard Lajhner donio prvu loptu u Mostar iz Budimšpešte. Dvije godine kasnije, dolazi do osnivanja prvih klubova što označava početak organizovanog praktikovanja fudbala u društvu. U Sarajevu se 1908. godine osniva prvi Sarajevski srednjoškolski klub (kasnije preimenovan u Osman), što je ujedno početak fudbalske groznice u glavnom gradu Bosne i Hercegovine. Razvojem društva, osnivaju se sportski klubovi, ali oni svi bivaju jednonacionalni. Srpska Slavija, hrvatski SAŠK, bošnjački Sarajevski SK, dok Jevreji formiraju FK Barkohba. Nasuprot ovom trendu, osniva se 1921. godine fudbalski klub koji nije imao nacionalni predznak. Dimitrije Dimitrijević, zaposlenik željeznica, zajedno sa svojim kolegama osniva Željeznički športski klub Sarajevo, kupuje se i prva lopta te se podnosi zahtjev za prijem u članstvo tadašnjem Sarajevskom sportskom podsavezu. Nakon

dvije odigrane prijateljske utakmice, 19.9.1921. godine se uzima kao službeni datum registracije kluba FK Željezničar.

FK ŽELJEZNIČAR – SIMBOL RADNIČKE KLASE

Klub koji je nastao kao suprotnost nacionalnim, tražio je svoje simpatije od stanovnika Sarajeva koji nisu bili dio nacionalnih tabora. Kako su se u vremenu pred Veliki rat i nakon njega, nacionalne tenzije pojačavale, tako je i Željezničar dobijao sve veću podršku među radničkom klasom. Dok je vladajući establišment podržavao klubove sa nacionalnim predznakom, zavisno od etničke pripadnosti, tako su radnici željeznica i ostalih proizvodnih pogona odabrale FK Željezničar kao svoj klub kao neku vrstu otpora prema vladjućoj klasi. Najveći problemi kluba su i dalje bili finansije i nedostatak vlastitog igrališta. U nedostatku svog stadiona, prisiljeni su bili igrati na gradskim igralištima Skenderija i Kovačići. Igranje na tim stadionima je zahtijevalo dodatne finansijske izdatke pa se sve više razmišljalo o izgradnji vlastitog igrališta, kao nekom planu za budućnost. Vremenom, klub je sve više jačao te se 1926. godine plasirao u viši rang, te od tada počinje stabilizacija kluba. Istovremeno, dok hrvatski SAŠK i srpska Slavija igraju ligu Kraljevine Jugoslavije, kao odabrani klubovi, FK Željezničar stiče sve veću popularnost zbog toga što on nije sve ono što jesu ovi klubovi. Koliku popularnost je dosegao, pokazuje događaj iz 1932. godine, kada se samo jedanaest godina nakon osnivanja, dobrovoljnim radom i donacijama simpatizera, izgradilo prvo igralište u vlasništvu kluba. Nacionalni klubovi u strahu od jačanja FK Željezničar, pokušali su osporiti ovo igralište. Političkim pritiscima dovelo se do toga da Sredšnje stovarište željeznica (koje je bilo formalni vlasnik zemljišta) osporava i koristi ovo zemljište kao svoje stovarište što donosi neočekivanu reakciju simpatizera kluba. Ovi pritisci samo su dodatno ojačali duh ovog kluba i jedinstvo – karakteristike koje će se u decenijama koje će doći jako često ispoljavati. Sve do početka Drugog svjetskog rata, klub je bio stabilan rezultatski, uprkos finansijskim problemima. Dolaskom ratnih strahota, igrači i članovi kluba umjesto na utakmice i treninge, odlaze na ratišta u borbu protiv stranih agresora i njegovih domaćih kolaboratora.

DRUGI OMILJENI KLUB JUGOSLAVENA I “NAJVEĆA FUDBALSKA NEPRAVDA”

Postoji vjerovanje da je Valter, koji je branio Sarajevo, bio navijač FK Željezničar. To bi možda bio i najbolji opis kako je FK Željezničar bio doživljen od strane društva u novoj državi, SFR Jugoslavija. Heroj, mali u borbi protiv velikih, koji na kraju unatoč malim šansama i nedaćama na putu dolazi do svog cilja.

U prvoj godini nakon rata, FK Željezničar biva okrunjen titulom prvaka Republike BiH, u sklopu republičkog prvenstva koje je trebalo dati učesnike za narednu sezonu državnog prvenstva SFR Jugoslavije. Formiranjem nove države i dolaskom novog režima na vlast, a prateći trendove koji su dolazili iz velikih centara poput Beograda i Zagreba, i u Sarajevu se formira Sportsko rekreativno društvo “Torpedo”. Ovo društvo je bilo politički projekat, nastalo fuzijom postojećih klubova Sloboda i Udarnik. Dekretom Fiskulturnog saveza BiH, naloženo je FK Željezničar da ustupi šest svojih najboljih igrača novoformiranom Torpedu. Jedan od njih, Joško Domorocki, se usudio da odbije postupiti po donesenem dekretu i tako je doživio besmrtnost u historiji ovog kluba i među njegovim navijačima i simpatizerima.

Kako je dolaskom novog režima bilo zabranjeno djelovanje nacionalnih klubova, navijači i simpatizeri tih klubova su prihvatili Željezničar kao novi klub za koji će navijati, te klub još jedanput postaje simbol za otpor režimu i vlasti. Ovaj put, kao otpor jednopartijskom režimu i jednoulju. Klub i dalje ostaje vjeran svojoj filozofiji radničkog kluba, i za razliku od FK Torpedo, koji kasnije mijenja ime u FK Sarajevo, ostaje klub blizak običnom čovjeku. FK Sarajevo je važio kao klub sarajevske elite i političkog režima.

Uslijed pomenutog dekreta i odlaska najboljih igrača, klub bilježi lošije rezultate i u prvoj godini takmičenja ispada iz lige. Reorganizacijom takmičenja, biva degradiran u republičku ligu (tada najniže profesionalno takmičenje). Iako se očekivalo da lošiji rezultati reflektiraju slabiju podršku od publike, klub nasuprot svim očekivanjima bilježi rast popularnosti. Rezultat te popularnosti je izgradnja novog stadiona na Grbavici, gdje se ponavlja historija kada je u pitanju izgradnja stadiona. Od 1949. do 1953. godine, SD Željezničar, radnici željeznica uz pomoć dobrovoljaca iz vojske i stanovnika Sarajeva, rade na izgradnji novog Stadiona Grbavica koji je služio kao borilište za sve sportske sekcije SD Željezničar.

U periodu od 1953. do 1963., klub se odlučio za projekat stvaranja novih igrača što je rezultiralo afirmacijom jedne generacije koja je kasnije postala okosnica šampionske generacije iz sezone 1971/1972, te Jugoslovenske reprezentacije. Osim, Katalinski, Hadžiabdić, Bukal, Bratić, Sprečo, Mujkić su samo neki od proslavljenih igrača svoje generacije. Šampionska titula iz 1972. bit će tek treća titula u 26 godina postojanja lige, koju nisu osvojili klubovi iz tzv. "velike četvorke", a druga (pored FK Vojvodina) u konkurenciji klubova koji su bili politički projekti ili imali snažnu podršku vlasti (FK Partizan osnovala JNA, Crvena Zvezda CK Jugoslavije, Dinamo osnovan od republičke vlasti Hrvatske, Hajduk je imao posebnu protkciju kao klub za koji je navijao Tito, Sarajevo kao politički projekat republičke vlasti u BiH). Upravo dobri rezultati na terenu, i pobjede protiv mnogo jačih timova, su učinile da FK Željezničar postane drugi omiljeni klub svih Jugoslovena. Klub je uživao podršku u svim gradovima širom Jugoslavije, i svi su imali simpatije prema plavima sa Grbavice pored timova za koje su navijali. Dolazi do osnivanja drugih klubova koji imaju ime FK Željezničar, u sredinama kao što su Banja Luka ili Leskovac. David protiv politički kreiranih Golijata, nakon osvojene titule, svoj kvalitet pokazuje i na Evropskoj sceni. U sezoni 1984/85, FK Željezničar je došao do polufinala jednog od najelitnijih takmičenja u Evropi, Evropskog kupa. U dvomeču sa mađarskim predstavnikom, FK Željezničar je imao rezultat koji ga je vodio u finale ovog takmičenja gdje ga je čekao najveći evropski klub – Real Madrid. U posljednjim minutama meča, odbrambeni igrač mađarskog Videotona postiže

jedini gol u karijeri i time uskrađuje finale plavima. Ovaj rezultat je doživljen kao najveća fudbalska nepravda. Sportska javnost u Jugoslaviji, ali i u Evropi, smatrala je da je sarajevski klub zaslužio prolaz u finale.

SIMBOL OTPORA

Dana 5. aprila 1992. je datum kada je počeo rat u Dolini ćupova. Tada se zbog početka djelovanja četničkih okupatorskih jedinica odgodila planirana utakmica sa FK Rad. I kao prije 50 godina, FK Željezničar je doživio sličnu sudbinu kada je u pitanju igrački kadar. Najbolji igrači su pobjegli od ratnog vihora, najtalentovaniji omladinci su prekomandovani u FK Sarajevo i poslani kao “ambasadori države da šire istinu o Bosni”, dok su preostali igrači nastavili održavati djelovanje kluba. Neki od igrača su direktno sa borbene linije dolazili na treninge i prijateljske utakmice. Zubanović, Bišćević i Muharemović su samo neki od omladinaca koji su kao tinejdžeri postali nosioci postojanja kluba i prvoborci na linijama otpora od četničkog agresora.

Stadion Grbavica se našao na liniji fronta, i potpuno je uništen tokom djelovanja agresora. Postaje simbol otpora, simbol nade da će se plavi jednog dana vratiti na svoj stadion, simbol nade da će se jednog dana završiti rat u Bosni i Hercegovini. U tom periodu nastaje pjesma “Grbavica” koju je otpjevao Mladen Vojičić Tifa, pjesma posvećena okupiranom naselju Grbavica sa posebnim naglaskom na stadion FK Željezničar. Treba naglasiti da se upravo na ovom prostoru odigrala i jedna od odlučujućih bitaka za odbranu grada od okupatorskih snaga, bitka poznata kao “Bitka kod 11 plavih”, kada se pored istoimenog restorana odbranilo

naselje Hrasno od oklopnih specijalnih snaga koje su imale za cilj presjecanje grada. Nakon potpisa Dejtonskog sporazuma, upravo se na ovom stadionu odigrala utakmica FK Željezničar – FK Sarajevo, gdje je početni udarac izveo prvi predsjednik Republike BiH, Alija Izetbegović, a navijači oba kluba su proglasili pobjedu. Ne pobjedu svoga tima, jer je krajnji rezultat glasilo 1-1, već pobjedu u odbrani svoga grada. Stadion nikada nije pao u neprijateljske ruke, i ova utakmica je značila da je odbranjen jedan od simbola Sarajeva.

Klub je u periodu od 1998. do 2021 zabilježio najsvjetlije trenutke kada su u pitanju sportski i infrastrukturni rezultati. Osvojene su brojne titule prvaka države i titule pobjednika KUP-a BiH. Klub je i dalje ostao vjeran svojoj filozofiji, radničkog kluba, nikada blizak politikama. U ovom period, FK Željezničar je proizveo najveći broj reprezentativaca BiH. Džeko, Višća, Šehić, Hadžiahmetović samo su neki od brojnih igrača reprezentacije BiH koje je lansirao FK Željezničar. Klub je 2016. godine pokrenuo projekte renoviranja stadiona, gdje su još jedanput najveći doprinos dali navijači i simpatizeri kluba. Projekat “Kupi stolicu za Evropsku Grbavicu” i projekat izgradnje istočne tribine dali su za rezultat da stadion Grbavica postane dom reprezentacije BiH. I u ovim projektima, klub je dobio neočekivano veliku podršku od navijača iz BiH i dijaspore, a posebno su ispraćene donacije koje su došle iz susjednih država, kako od pojedinaca tako i od organizacija uz poruke da se klub i dalje prati, i nakon ratnih dešavanja i svih tragedija koje je rat donio. Klub se kao feniks digao iz pepela, a njegov dom je zasjao kao nikada do tada.

Navijači protiv privatizacije, 2019, arhiva UG Manijaci

ZAKLJUČAK

Klub ove godine slavi stotinu godina postojanja. Usljed pandemije i drugih vanjskih faktora, FK Željezničar se ne može pohvaliti značajnim rezultatima. Klub se kroz historiju suočavao sa teškim periodima, ali je uvijek je na svojoj strani imao najveći broj navijača. Ni razni režimi, ni razne vlasti nisu uspjeli da ga ugase. Plavi su stajali i prkosili. Prkosili su NDH, prkosili su Komunističkoj partiji Jugoslavije, prkosili su četničkom agresoru. Možda upravo zbog tolike nepravde, klub je dobio neočekivano veliku podršku kroz svoje godine postojanja. Iako niko ne zna šta nosi sutra, jedino se može očekivati: da će i dalje uz klub biti armija njegovih navijača, uz parolu MI SMO ŽELJINI, ŽELJO JE NAŠ!

19.6.1966., slavlje igrača i navijača u Beogradu, nakon što je osiguran opstanak, printsreen Youtube

Zapadna tribina stadiona Grbavica, 1971., klix.ba

Najvjerniji navijači, grupa MANIJACI, sa koreografijom povodom otvorenja Istočne tribine stadiona Grbavica, i sa porukom „TAMO SU SLIKE DJETINSTVA MOGA, TAMO JE SVE ŠTO JE MOJE“, arhiva UG Manijaci

LITERATURA I INTERNETSKI LINKOVI:

1. Monografija FK Željezničar 1921 – 1981, Hajrić- Demirović- Ždrale, Sarajevo 1981, prvo izdanje, pdf izdanje dostupno na : <https://www.docdroid.net/vdmg/print-fk-zeljeznicar-1921-1981-pdf#page=3>
2. Historija FK Željezničar, <https://fkzeljeznicar.ba/historija/>
3. Kako je nastala najvažnija sporedna stvar na svijetu – fudbal
[https://blog.citydeal.ba/kako-je-nastala-najvaznija-speredna-stvar-na-svijetu-fudbal/](https://blog.citydeal.ba/kako-je-nastala-najvaznija-sparedna-stvar-na-svijetu-fudbal/)
4. <https://www.nfsbih.ba/savez/istorija/>
5. Stoljeće nogometa u Sarajevu <https://sarajevo.travel/ba/tekst/stoljece-nogometa-u-sarajevu/476https>
6. Digitalne kolekcije novina Večernja pošta
<https://kolekcije.nub.ba/collections/show/101#?c=&m=&s=&cv=>